

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Satisfit duobus argumentis adversùs libertatem physicam opinandi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

eliter majus, non est converso; motiva verò invicem omnino aequalia elidere se mutuo totaliter. Utrumque igitur ex motivis invicem oppositis, & dissimilibus inter se specie elidit alterum, & eliditur vicissim ab altero secundum quid; & quando neutrum excessus simpliciter, & absolute supra alterum est manifestus, ac evidens, atque omnino certus, neutrum elidit alterum, aut eliditur ab altero simpliciter, ac totaliter, sicut accidit mutuo in motivis omnino similibus, simulque omnino aequalibus, & non mutuo in simul inaequalibus, sed superest in uno quilibet eorum perfectio specialis, & propria ipsius tanquam victrix, & excedens negativè, quatenus non est certum, ac manifestum, quod superetur absolute à perfectione speciali, ac propria motivi oppositi, cum tamen sit certum, ac manifestum, quod se tota sit excessus quidam supra totum motivum oppositum.

ART. CXXX. Quapropter, ut jam accedam ad summam principalem immediatam totius hujus discussionis, intellectus utramque motivis ejusmodi diversarum specierum, vi eorum manet indifferens, & proximè dispositus, ut accedente adminiculo ex utroque inclinationis, & imperii voluntatis, vel ferre ad utrumlibet eorum ad instar excedentis simpliciter, assensum illi, quandoquidem ipsa habet similitudinem quandam cum excedenti simpliciter, vel ut ad neutrum feratur, & neutri adhæreat absolute, cum utrinque habeat, per quod sufficienter retineatur. Confirmatur hoc, & explicatur exemplo libertatis pure contradictionis, seu puri exercitii, de qua tenetur supra, sed sub alia luce. Præventus motu fallibili assentiendi alicui objecto, quin simul appareat ullum motivum dissentienti, eo ipso constituitur liber libertate contradictionis, seu ad assensum, & ad suspendendum assensum. Qua in re omnes absque ulla controversia conveniunt. Ratio enim non alia esse potest, quam quia motivum fallibile, & continet in se perfectionem aliquam, qua fundat spem attingendæ veritatis, si ipsi præbeatur assensus, & simul subest alicui imperfectioni, qua fundat periculum, & incutit timorem incidendi in falsitatem, nisi suspendatur assensus; atque excessus perfectionis supra imperfectionem, & spei supra periculum, ac timorem, nec non est converso est incertus, & anceps. Unde fit, ut intellectus per tale motivum reddatur habilis, & dispositus in actu primo proximo, tum ad adherendum illi perfectioni per assensum, tum ad fugiendum ab illa imperfectione per suspensionem assensus, juxta inclinationem, & imperium voluntatis libere, vel ere & ad eam spem, eandemque amplectentis, vel succumbentis illi timori, & præcaventis illud periculum, quin perfectio ejusmodi, & imperfectio, spes, & timor elidant se, vel mutuo, vel non mutuo ex parte actus primi. Eadem autem est ratio de perfectionibus, & imperfectionibus duorum motivorum specie diversorum invicem contingentibus, cum obscuro, & ancipiti extrinseco simpliciter in ordine ad assensum, & dissentium, vel ad assensum hujus, & oppositi, nec non ad suspensionem utriusque simul, quæ est de perfectione, & imperfectione unici motivi simpliciter sibi invicem repugnantibus in ordine ad assensum, & ad suspensionem assensus, uti facile & clarè apparebit vobis considerare. Idem ulterius confirmari valde potest à posteriori, observata pertinaci emulatione animorum, conditionum, aut possessionum specie diversarum cum excessu simpliciter aliarum supra illas obicere, & ancipiti, aut non usquequaque

apud omnes manifestò, proptereaque unisquibusque æstimantibus, atque omnino judicantibus, juxta affectus proprii prædominium, suam seu conditionem, seu professionem esse meliorem, ac præstantiorem, quam seu conditionem, seu professionem æmulum suorum. Emulationes ejusmodi, ac dissensiones sunt nimis notæ inter litterarios, & militaris professionis homines; inter Senatores, & Duces; inter nobiles versatos, sed tennes, ac imbecilles, & novos, sed opulentos, ac prævalidos; inter Monarchicos, & Republicanos supparis utrobique gradus; pictores inter & statuarios inter hos utroque, & sutores, & sic de aliis innumerabiliter. Quæ certè emulationes, & dissensiones, de præeminentia invicem oppositorum, dissensiones dari nequaquam possent, si intellectus flexi non posset in utramlibet partem, & præeminentis affectus, & imperii voluntatis, sub motivis specie diversis, & ancipitis mutui excessus simpliciter. Nempe rationes, quibus singuli ex prædictis nituntur, sunt obviæ, & æquè bene notæ apud utramque respectivè factionem, atque illas sibi invicem satis, superque notificant opportunè, inopportunè, ac proinde ex sola affectuum discrepantia erumpunt in assensus contrarios, unoquoque æstimante rationes sibi faventes tanquam absolute, & simpliciter meliores, illisque adherendo tanquam veracibus, & rejiciendo rationes contrarias tanquam inferiores, ac fallaces. Neutra igitur ejusmodi rationes se invicem unquam elidunt, sed ambæ simul fovent assertam libertatem specificationis.

Satisfit duobus argumentis adversus libertatem opinandi.

ART. CXXXI. EX dictis hucusque, facile dirimuntur duo fundamenta adversariorum, quæ proposuimus supra art. 109. & 110. Ad 1. quod erat de potentia necessaria, & centro, dicendum est, intellectum esse quidem potentiam ex suo præcisè conceptu formali necessariam, non tamen ea necessitate, qualis reperitur in elementis, & mixtis inanimatis, nec non in aliis rationis, & consertæ eidem rationi universalitatis expertibus, sed esse potentiam rationalem, & proinde universalem ad totum ens, atque multimodis ordinabilem, ac perducibilem ad scopum, & centrum suum, quod est veritas, eadem utique proportionali ratione, qua voluntas, propter omnino similem, & æqualem amplitudinem universalem objecti, variis, ac multimodè diversis viis ordinatur, ac perducitur ad scopum, & centrum suum, quod est bonitas. Ratione autem hujus uniformis in utraque potentia universalitatis objecti, & consequentis ad istam universalitatem multipliciter mediorum invicem incompossibilem, accedente in super mobilitate utriusque potentie, non per res ipsas, seu per veritatem, & bonitatem, ut sunt in se à parte rei, seu per easdem prout, & quatenus apparent in præviis, seu apprehensionibus, seu enunciationibus, quas evenit esse invicem inæquales inæqualitate contraria, quæ convenit in se rebus representatis, sicut etiam evenit hanc ipsam inæqualitatem, tam rerum, quam cognitionum ita defectuosæ, ac inadæquatè representati, ut non innotescat manifestè, & cum totali certitudine, utra ex parte determinatè se teneat excessus simpliciter, tum rei, tum representationis, sed utriusque maneat tantum veluti excedens quoad aliquid, & veluti

veluti excessu quoad aliud aliud, ac proinde utraque sit idonea movere, tum ad instar excedentis simpliciter, tum ad instar simpliciter excessu. Ratione, inquam, horum omnium, & tot usque inter intellectum, & voluntatem similitudinis mutua, convenit utrique huius potentia assimilis indifferentia ad actus invicem oppositos, atque voluntas potest imperio suo, seu in genere causæ efficientis, ad quod genus reducitur causâ applicativa, determinare intellectum ad utramlibet partem contradictionis, & contrarietatis eodem prorsus modo, quo potest seipsam determinare formaliter per electionem, quodcumque cætera sunt utrobique proportionaliter patia, ut apparet ex discussis superius, & modo subindicatis rationibus.

ART. CXXXII. Ex quibus itidem apparet clarè, quàm sit irrationabile, ac indisciplinatum, & quæ ex superficialitate vulgi velle urgere argumentum à pari, pro restrictione, & limitatione intellectus ad unum, ex balance, aliisque inanimatorum, aut etiam animatarum, sed rationis expertibus, ideoque incapacibus moveri, præterquam ad unum, & uno modo, & motivis hinc, & inde ejusdem prorsus rationis, uti movetur bilanx sola ponderum injectorum gravitate, quæ gravitas est, cæteris prædicatis se habentibus purè materialiter, cum intellectus diversimodè afficiatur per auctoritatem, & per rationem, nec non per rationem à priori, & à posteriori, atque per singulas quasque harum, similitudineque motionum differentias specificas cum facultate solius rationalis potentia propria super illas reflectendi, easdemque invicem comparandi. Ex hac eadem inter intellectum & voluntatem quoad ejusmodi prærogativam convenientia, & similitudine apparet præterea, quàm inanis sit conatus volentium statuere differentiam majoris determinationis ex parte intellectus ad veritatem, & ad prævalentem apparentiam ejus, quàm voluntatis ad bonitatem, & ad prævalentem apparentiam ejus; cum necesse palam sit utramque potentiam æquè inclinare ad scopum, & centrum suum, & utramque æqualiter influetur apparentia, & veritatis, & bonitatis hinc, & inde prævalens secundum quod absque clara, ac prorsus manifesta discrezione excessus simpliciter ex una potius parte, quàm ex opposita; Unde demum obrepit sæpè tam intellectui, quàm voluntati determinatio ad extremum re ipsa nocivum, deceptio intellectu, & depravata voluntate propter victoriam, & prælationem motivi, quod re ipsa erat dignum postponi, & absolute oportebat postponere.

ART. CXXXIII. Quod ad aliud attinet fundamentum ex art. 110. arguens ex motivis hinc, & inde omnino æqualibus ad motiva invicem inæqualia, ostensum jam est copiose, & efficaciter, tum auctoritate, tum ratione diversam longè, imò & contrariam prorsus rationem esse motivorum hinc, & inde invicem æqualium, & invicem inæqualium quoad libertatem opinandi. Quæ videlicet perit sub motivis æqualibus, & viget sub inæqualibus. Videatur præsertim, art. 129. pro claritate, & veritate huius differentia, imò contrarietatis. Unde quod tradit D. Tho. art. 110. q. 14. de verit. intellectum perinde habere, ac suspendi sub totali defectu moventium, & sub apparenti eorumdem in utramque partem æqualitate, est verissimum, & nobis eatenus favet expressè quoad priorem partem nostræ sententiæ circa controverSIam istam de libertate opinandi. Tantum oportet meminisse sententiæ ex professo traditæ à D. Thoma de totali necessaria similitudine mutua quo-

tumcumque omnino æqualium inter se, atque de converso de necessaria æqualitate quorumcumque omnino similitum, tam intensivè, quàm extensivè, ut retulimus supra art. 113. in fine. Quod deinde in additione eodem illo in loco D. Thomas de majoritacione opinantis ad unam partem, quàm ad oppositam, debet imprimis componi cum multis illis, de claris ejusdem S. Doctoris testimoniis, quæ operis producta à nobis sunt, de libertate opinandi, huiusmodi, quàm oppositum. Inde enim necesse est concluditur, hoc, quod dicitur de majori ad unam partem inclinatione, accipiendum esse de majori inclinationis tantum secundum quid, quatenus est ex vi motivi intellectus secundum se præcise considerati; atque in conceptu inclinationis simpliciter majoris, & determinantis intellectum in adlectionem includi inclinationem etiam, & imperium voluntatis, ut inter expendendum testimonium illud patet, & omnes indubitanter agnoscunt, dum sermo est de eadem majori inclinatione, ac determinatione intellectus ad unam partem, prout operis suspensioni, & inclinationi ad suspensionem voluntatis simul, & dissensus, atque assensus oppositi, ut notatum nimirum à nobis est semel, ac iterum eodem quoad hoc rationem esse de libertate quoad specificationem, quæ est de libertate quoad extensionem, hoc est, eandem extensionem de majori inclinatione intellectus ad assensum, quàm ad dissensum, vel ad assensum oppositum, quæ est de majori inclinatione ad assensum, quàm ad puram ejus suspensionem, & sic de dissensu, & ejus suspensione, nec non de suspensione assensus simul, & dissensus, vel assensus oppositi.

ART. CXXXIV. Observandum præterea est, ex modo, quo loquitur inibi D. Thomas, apparet satis, sermonem sibi esse de motivo inclinationis, cum majoritas, & excessus supra motivum oppositum non sit omnino indubitatus, ac evidens. Loquitur enim de motivo insufficienti ad hoc, quod determinet intellectum ad unam partem totaliter, & rursus ita accipit intellectus unam partem, ut tamen dubiet super ea opposita, & subsistit formidini ejusdem. Qui autem possit assensum ex motivo, tametsi utcumque formiduli, evidenter tamen, atque omnino manifestè majori, ac fortiori, quàm sit motivum oppositum, eo ipso accedit magis ad scientiam, quàm ad dubitationem, inter quæ extrema ipsam opinari est medium, ideoque constituitur eo in gradu certitudinis moralis, & consequenter non dicitur absolute, & absque addito aliquo diminuenti, quod debet semper de opposito, & subsistere formidini, & quod non determinetur totaliter ad unam partem. Non enim hæc dicimus de eo, qui credit se non esse occidendum ab amico sibi diutissime fido, ac familiariter, nullaque prorsus occasione provocato ad iram, quando ab eo invitatur ad prandium, & sic de similibus moraliter certis. Loquitur ergo D. Thomas de majoritate, & excessu motivi, seu moventis accepti, ac incerto. Majoritas autem, & excessus moventis pro una parte supra motivum ad partem oppositam, anceps, ac incertus non plus valere potest ad tollendam libertatem specificationis, quàm viam ad tollendam libertatem exercitii motivum subsistentem sentiendi occurrens absque ullo alio motivo contrario. Et tamen est certum apud D. Thomam, aliis omnibus hoc motivum non sufficere ad tollendam hanc libertatem. Ergo nec illud ad illam tollendam sufficit. Non igitur exigit D. Thomas ad opinionandum hoc potius, quàm oppositam majoritatem

motivi ablativam libertatis quoad specificationem.

ART. CXXXV. Certè pro transitu, qui subrebat in argumento, à dubitatione, & suspensione ad opinionem, & determinationem positivam intellectus, necesse nequaquam est, ut superveniat tale motivum restrictivum ex se præcisè, atque aliter motivum intellectus ad unam partem. Primum enim transitus à dubitatione, & suspensione ad opinionem, ac determinationem positivam intellectus non solum accidit sub occursum motivorum invicem pugnantium pro assensu, & dissensu, vel assensu contrario, sed etiam accidit sub occursum unius motivi adequati fallibilis absque alio motivo in contrarium. Sæpe enim dubitamus, & hæremus aliquantum dubitantes non solum, an assentiamur, vel dissentiamus alicui objecto, vel assentiamur objecto contrario, sed etiam, an assentiamur, vel pure suspendamus iudicium, ac deinde transitus non minus à prima, quam à secunda dubitatione, ac suspensione ad actum opinionis, & ad determinationem positivam intellectus. Certum autem est apud omnes, ut sæpius, ac multipliciter suggerimus, transitum à dubitatione, ac suspensione ad resolutionem dubii, & ad actum opinandi sub occursum unius motivi fallibilis absque ullo alio, motivo in contrarium, non accidere ex vi sola motivi intellectus ex se præcisè determinantis intellectum independentem ab affectu, & imperio libero voluntatis. Quia nullum motivum fallibile, nullaque fallibilis motivorum collectio usque adeo poterit, ac efficaciter propellat, ac determinat intellectum, ut non possit suspendi nihilominus, & hæere dubitando ex imperio voluntatis cohibentis assensum propter periculum errandi, quod semper inest motivis fallibilibus. Ergo transitus à suspensione assensus opinativi ad assensum ipsum nunquam fit vi solius motivi supervenientis de novo, sed requiritur insuper imperium voluntatis cooperantis motivo intellectuali objectivo subortum ex motivo affectivo, & proprio ipsius voluntatis. Idem igitur accidere similiter potest circa transitum à dubitatione, & suspensione inter assensum, & dissensum, vel assensum contrarium ad utrumvis eorum potius, quam ad oppositum. Quam consequentiam esse legitimam, non multò prius ostensum à nobis fuit.

ART. CXXXVI. Deinde experientia cuiusque propria, & ratione faciliè obvia liquido apparet volentem opinari circa aliquid, quod jam conicit sibi esse indemonstrabile, primo conatu excogitare rationes hinc, & inde dubitandi, quotquot inveniunt, & complecti mente potest, usque omnibus simultaneè in prospectu habitis non propterea existere protinus, saltem juxta modum agendi magis ordinarium, opinionem, & determinationem intellectus, sed eam adhuc aliquantisper differri, tametsi nulla amplius super sit spes, nec adhibeatur conatus invenienti ulteriorem aliquam opinandi, ac determinandi rationem directam, ac proinde tempus interea, & conatum unice impendi deliberationi, ac consultationi reflexæ, utris potissimum rationibus invicem pugnantibus oporteat assensum accommodare; quod fit easdem rationes inter se conferendo, atque librando, donec voluntas afficiatur magis ad aliquam, vel ad quas earum rationum, quam ad oppositas, ac demum eligat easdem illis potissimum assensui, atque eligendo imperet intellectui, eundemque determinet, ut assentiat. Itaque ut quis opinetur, postquam fluctuavit inter rationes dubitandi invicem oppositas, oportet, ut consulat de

Pars II.

eligenda opinione, & præferendis rationibus his, vel illis in ordine ad attingendam veritatem, sicut oportet, ut consulet circa quodvis aliud mediorum genus, quicumque præconcepit plura invicem media impossibilia, ut eligat aliquod illorum in ordine ad finem præintendum: & sicut non potest pervenire ad executionem cuiusquam medi in alio quovis genere, nisi per huiusmodi consultationem, & electionem; ita nemo potest concipere opinionem victricem, & solutionem dubitationum, nisi per easdem. Ergo tam libera est electio ejusmodi opinionum, atque electio quorumvis aliorum mediorum. Attestatur huic veritati privata cuiusque, & publica universitatum sollicitudo in conquirendis magistris, qui non solum sint magni, & secundi acuminis ad invenendas multas, & subtiles rationes dubitandi, sed etiam sint, & hoc maxime, maturi, & optimi iudicii ad eligendas opiniones, prout oportet. Quæ profectò posterior pars sollicitudinis esset inanis, & stulta, si ex adinventis rationibus dubitandi, quæ re ipsa est major, ac efficacior, traheret ad se necessariò intellectum, nullusque superesset locus arbitrio, & liberæ electioni in opinando hoc potius, quam oppositum, atque in præferendis, ac approbandis his determinatè rationibus dubitandi potius, quam oppositis. Quapropter ad rationes dubitandi, quæ primo, ac directo suo aspectu, aut etiam reflexo, sed inchoato tantum, ligabant intellectum, tenebantque suspensum; accedente deinde perfectæ, & adæquate comparatione reflexæ, & mox subsequuta electione, ac prælatione efficaci voluntatis, conferunt ad solutionem, & progressionem ejusdem intellectus, atque rationibus prædictis, & assensione ipsa confirmatis, jamque prædominantibus in animo dissolvuntur, ac dissipantur rationes contrariæ, & finis imponitur controversiæ, totique dubitationi.

Subinferitur duplex confirmatio eiusdem libertatis opinandi.

ART. CXXXVII. Huiusmodi in opinionis determinatione cooperatio mutua intellectus prælucentis primum, ac dirigentis, tum dubitando, tum consultando, ac deinde obsequentis per assensum, vel dissensum, vel assensum contrarium, necnon voluntatis per interjectum utrique illi operationi intellectus electionem, & imperium, suaderi ulterius ex eo potest, quia notissimum discrimen fluctuationis inter duas partes adversas, quæ est propria opinandi, & firmæ, ac tenacis adhesionis ad unam partem determinatæ, quæ ex natura ipsa rei suboriri solet in jam opinante, non aliunde provenire potest, quam ex prædicta conjunctione, & cooperatione mutua intellectus, & voluntatis in opere opinandi. Qui agit de decidenda controversia aliqua, & de statuenda propria circa illam opinionem, antequam actu decidat, & opinetur, sentit se ita facilem ad utramlibet partem, ut nulla sit difficultas non solum in utralibet, verum neque in utraque simul parte reiicienda per putam suspensionem iudicii: Si audiat obloquentem adversus rationes utriusvis partis, easdemque censurantem acerbè tanquam minus probabiles rationibus contrariis, tanquam leves, nulliusque momenti, dissolutas, &c. nil afficitur, nil movetur, fautores, & adversarios utriusque partis æquè æstimat eatenus,

G

Hæc